

ימי שמחה והלל

כ"ד
בכסלו
תשע"ט

בס"ד

1. רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ג הלכה א
בבית שני כשמלכין גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות, ופשטו ידם בממונם
ובבנותיהם ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו הטהרות, וצר להם לישראל מאד מפניהם ולחצום לחץ גדול עד שריחם
עליהם: אלהי אבותינו והושיעם מידם והצילם וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם והעמידו מלך
מן הכהנים וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה עד החורבן השני.

הלכה ב
וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום בחמשה ועשרים בחדש כסלו היה ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור במקדש אלא פך
אחד ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור.

*מהו "סדר הניסים" לפי הרמב"ם? כיצד זה משליך על אופן התקנה? העזר בהלכה הבאה. עיין גם במבנה פרקים ג' - ד' בהלכות
מגילה.

2. רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ג הלכה ג
ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת הימים האלו שתחלתן מליל חמשה ועשרים בכסלו ימי שמחה והלל
ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות להראות ולגלות הנס, וימים אלו הן הנקראין
חנוכה והן אסורין בהספד ותענית כימי הפורים, והדלקת הנרות בהן מצוה מדברי סופרים כקריאת המגילה.

*מהו הנס המתפרסם ע"י הדלקת הנרות?
**ימי שמחה והלל מדוע משנה הרמב"ם מלשון המשנה "בהלל והודאה"? מהי המשמעות הרוחנית וההלכתית של הגדרה
זו? העזר במקור הבא.

3. מצות רא"ה סימן תר"ע
אמנם כ"ז אנו צריכים בחנוכה לרבותא דס"ל שלא נקבע ליו"ט, אבל דעת הרמב"ם שהם ימי שמחה, וכ"ד מהרש"ל ביש"ש,
וכ"מ במג"ת, ולפ"ז נראה שא"צ לשירות ותשבחות לעשות עי"ז סעודת מצווה. ומכ"מ י"ל דלשון הש"ס קבעום ימים טובים
בהלל והודאה משמע שלכתחילה כך היתה התקנה, שענין היו"ט שהוא סעודה ושמחה יהי ג"כ בהלל והודאה, אם כן ראוי
להלל ולהודות בסעודות.
ולענין הלכה נראה לע"ד: כיון שדעת הרמב"ם: ומהרש"ל דהוי חוב מדינא, ולא מצינו כנגדם אלא דעת מהר"ם, והאחרונים
קבלו הדברים כדעת הרמב"ם, ולשון הגמ' ומג"ת מסייע לו, ומנהג אבותינו היה מעולם לרבות בסעודה, א"כ הוי כקבלה
בחובה כדעת הרמב"ם, ע"כ איני מוצא מקום למנע מקביעות שמחה בחנוכה.

*אסורים בהספד ותענית כימי הפורים ... והדלקת הנרות מצווה ... כקריאת מגילה ... "כל שחייב בקריאת מגילה חייב בהדלקת נר
חנוכה".

מדוע תולה הרמב"ם את הלכות חנוכה בהלכות פורים? העזר במקור הבא.

4. אסתר פרק ט פסוק כב
"כימים אשר נחו בהם היהודים מאנשיהם והחדש אשר נהפך להם מיגון לשמחה ומאכל ליום טוב לעשות אותם ימי
משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאנשיהם."

רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ב הלכה יד
מצות יום ארבעה עשר לבני כפרים ועיירות ויום חמשה עשר לבני כרכים להיות יום שמחה ומשתה ומשלוח מנות לרעים
ומתנות לאביונים, ומותר בעשיית מלאכה ואף על פי כן אין ראוי לעשות בו מלאכה, אמרו חכמים כל העושה מלאכה ביום
פורים אינו רואה סימן ברכה לעולם. בני כפרים שקדמו וקראו בשני או בחמישי אם חלקו מעות לאביונים ביום קריאתן יצאו,
אבל השמחה והמשתה אין עושין אותה אלא ביום ארבעה עשר, ואם הקדימו לא יצאו, וסעודת פורים שעשאה בלילה לא יצא
ידי חובתו.

*הסבר ע"פ הנ"ל מדוע הלכות ההלל ברמב"ם נמצאות בהלכות חנוכה ולא בהלכות פסח?
*להבנת עומק העניין העזר במקורות הבאים.

5. רס"י לילה - ר' צדוק הכהן מלובלין
וכמו במצות כתבו לכם ויצאין בכתיבת סופר בשליחותו והוא שלוחא דרחמנא כי הכל בכתב מיד ה' השכיל. וכשכותב לשמה
יש בו מחיות שיש בדבר ה' ועל כן דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בעל פה (גיטין ס:). כי כל דבר שבכתב הם דבר
השם יתברך שנאמרו ברוח הקודש והנביא או המדבר ברוח הקודש שרוח ה' דבר בו כל השומע ממנו היה שומע דבר ה'
וחיותו יתברך שבתוכם אבל אדם אחר שיאמרם בפיו אין בדבורו אותו חיות כלל של דבר ה'. ורק מתוך הכתב יכול להשיג
אותו חיות שהוא גנוז תוך הכתב כי אותן כתובים הם לבושים גופנים לדבר ה'. כמו גוף האדם המלביש לנפש שהוא רוחניות
וחלק אלוהי שאי אפשר להשיגה ערומה בעולם הזה אבל מתוך לבוש הגוף היא מושגת. כן דבר ה' הוא מושג על ידי לבוש
הכתב וצורת אותיות המחכימות להשיג על ידי זה חיות דבר ה' שבתוכן. אבל דברים שבעל פה הוא להיפך אי אתה רשאי
לאמרם בכתב כי דברים שבעל פה הוא חכמת חכמי ישראל ועל ידי דיבור החכם בפה יש בו חיותו מה שאין כן בכתב אין בו
חיות עוז. כי פעולת אדם ומעשה בשר ודם אינו כמעשה השם יתברך ואין יכול להמשיך חיותו בנפעל ורק הדבור שהוא מכח
רוח חיים שבו יש בו מחיותו ולא בכתב. ועל כן תורה שבעל פה שהוא מה שמסר השם יתברך התורה לתחתונים שיהיה בכחם
לחדש חידושין דאורייתא משלהם ולהיות ממש דברי תורה לנטוע שמים וליסוד ארץ כמו שכתוב בזוהר (חלק א, ד סוף ע"ב)
דנברא על ידי זה שמים וארץ רוחניים כמו דבדבר ה' שמים נעשו. ובאורייתא ברא קודשא בריך הוא עלמא אלא שעל ידי
דבורו יתברך נעשה עולם עשיה גופני שמצד תוקף החיות גם בהתלבשו בגופנית אין מתטנף ומתגלם.

6. רס"י לילה - ר' צדוק הכהן מלובלין

ועל ק' על פי התורה אסור לכתוב דברים שבעל פה כי בכתיבה מסתלק חיות האדם המדבר אותם דברים ואין משיג אלא גשמיית הדבר בלא חיות. ורק משום עת לעשות לה' הפרו תורתך התירו לכתוב כדי שלא ישתכח הדברים דמכל מקום על ידי הכתב נודע הדבר כפי הלבוש שבעולם הזה. והמבין יבין מתוך הלבוש גם כן על ידי חיות עצמו המתלבש באותו הלבוש הנחשט במוחו ושכלו. וזהו עת לעשות עשיה גופנית לה' ואף על פי שהוא הפרת התורה היינו משפס התורה שבכתב שהוא רצון השם יתברך ודבורו המתגלה בעולם שכפי רצונו אין תורה שבעל פה מתקבל אלא פה אל פה ואין להלבישו בכתב מכל מקום אדרבה זהו קיום התורה. כי גם זה דעת לעשות וגו' מכלל התורה דפעמים ביטולה של תורה זהו יסודה ואמרוהו במנחות צ"ט רש"י ע"ב על שבירת לוחות והמכתב מכתב אלהים.

ואף שהבואה הוא גילוי מפורש מראות ה' יותר מהשגת החכמים מכל מקום אמרו בבא בתרא י"ב א' דחכם עדיף מנביא ועיין שם במב"ן דיכול להשיג מעמקים יותר. וכידוע מהאריז"ל שהגיד דברים בעולמות עליונים שכפי דעת עצמו הוא למעלה מהשגת כל הנביאים ואפילו השגת משה רבינו ע"ה כנודע להוגים בכתבי האריז"ל. אלא שהם השיגו דרך ראייה ואי אפשר לראות בעולם הזה יותר כפי התלבשות גופניות דעולם הזה דעל כן דבריהם נתנו לכתוב בלבוש גמור בעולם הזה. אבל הוא השיג דרך השגה בשכל שזהו השגת רוח הקודש כמו שכתב רמב"ן שם ושלא דרך ראייה אפשר להשיג הרבה.

7. רס"י לילה - ר' צדוק הכהן מלובלין

ועל כל הנסים שנעשו לישראל שנחנו לכתוב הם ישועות גופניות שניצולו מעבדות לחירות וממות לחיים כי כולם ישועות השם יתברך שהוא הושיעם ברחמי וברוב חסדיו בנס גלוי לכל שהוא העוזר ומושיע. וישועות השם יתברך עובר בכל העולמות עד שמתלבש גם בעולם העשיה הגופני ובא הצלה לגופות גם כן. ועל כן הרושם הנשאר קבוע וקיים לדורות עולם ניתן לכתוב גם כן ולהתלבש באותיות הכתב וכן נקבע מהם ימים טובים שהוא בעונג הנוף ושמחתו ושביתתו ממלאכה כי נפעל הישועה גם לנפ. וזהו הכל מצד העולם הזה הגופני צריכים הנסים גם כן להתלבש בלבושי העולם הזה ועל כן נמשלו הכל ללילה עד אחר שהיא סוף כל הנסים הניתנו לכתוב והיא כמו התחלה לתורה שבעל פה כי הוא המצוה הראשונה מדברי סופרים שנתחדשה למצוה קבועה לדורות על ידי סופרים ואנשי כנסת הגדולה. ועל כן איכא למאן דאמר דלא ניתנה לכתוב (מגילה ז.) ושהוא באמת מכלל תורה שבעל פה ולמאן דאמר דניתנה לכתוב מכל מקום היא הסוף ממדרגת הכתב ולעולם סוף מדרגה העליונה הוא התחלה וכתר למדרגה שאחריה.

והיינו דגם דפורים לא היה עוד נס' נגלה על ידי השם יתברך עצמו ולמראה עין היה קצת דרך הטבע כי לאהבת אסתר עשה אחשוורוש.

ולעולם כפי הנהגת התורה בישראל כן הוא הנהגתו יתברך כל העולמות ואף האומות מתנהגים כן בזה לעומת זה. וכל ריבוי עובדי זהו אצלם וחרטומים ומכשפים היה כל זמן שהיה גילוי שכינה ונבואה בישראל ומשנסתלקה והתחיל תורה שבעל פה התחיל גם כן אצלם חכמת זוגית שהיא חכמה אנושית. כי התחלת אנשי כנסת הגדולה היה בתחלת מלכות יון שאז היתה חתימת הנבואה ועל כן יון הם שהתחילו בגזירת שמד וכל גזירות וצרות שהיו על ישראל מאז והלאה וגם גלות אדום הכל היה נגד האמונה שאם היו רוצים להתערב בגוים ולהיות לעמא חד לא היו סובלים שום גלות וצער כלל. כי הנהגת תורה שבעל פה היא הנהגה שעל פי מסטוריו של הקב"ה שלא נתגלה ונתלבש בלבוש גופני בעולם הזה דעל כן לא נכתב שאין יכול להתלבש בהאותיות גופניות בכתב.

8. קדושת לוי - דרושים לחנוכה

הטעם שאנו מברכין בחנוכה ובפורים שעשה ניסים וכו' ואין מברכין ברכה זו בפסח שנעשה בו גם כן נס. ונראה, דהנה הנס של חנוכה ופורים נעשים על ידי אשה. ונראה דהנה הקדוש ברוך הוא עושה נס למעלה מן הטבע כמו שעשה במצרים שהכה מצרים בדצ"ן ע"ש באח"ב וקרע את הים ויש נס שהקדוש ברוך הוא עושה בהטבע כמו בחנוכה שנתנה לו חלב וישן והרגתו וכן באסתר שמתחלה אהב את המן ואחר כך אהב את אסתר ונמצא הנס נעשה בהזמן שהוא הטבע. וזהו שעשה ניסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. וזהו בחנוכה שנעשה הנס בהזמן שהוא הטבע אבל בפסח שנעשה הנס למעלה מן הזמן ולכן אין מברכין ברכה זו שנעשה הנס למעלה מהטבע ולכן נעשה הנס על ידי אשה, כי זה העולם הוא בבחינת מקבל כי השם יתברך הוא המשפיע והעולם הוא המקבל. וכבר כתבנו שהנס נעשה בזה העולם בהטבע וזה העולם הוא בבחינת מקבל ולכן נעשה הנס על ידי אשה שהיא בבחינת מקבל.

9. שפת אמת - חנוכה תרס"ב

בחנוכה ופורים תקנו לברך שעשה ניסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. וביציאת מצרים בפסח לא תקנו נוסח זה. כי הנסים הכתובים בתורה שבכתב הם למעלה מן הזמן והיו מסודרים מעולם בתורה קודם שנברא העולם. אבל הנסים האלה היו לפי שעה ולפי הזמן וזה מזוהה בימין ונ"ח משמאל. מזוהה בימין בחי' תורה שבכתב והוא חיי עולם. ונ"ח משמאל בחי' תפלה וחיי שעה שהוא לפי הזמן כדכתיב לכל זמן ועת כו' תחת השמים. אבל התורה למעלה מן השמים. וחיי שעה לפי התשוקה וזכות הדור כמ"ש לכל חפץ. לכן נק' חנוכה ע"ש התחדשות לפי שאין כל חדש תחת השמש. רק מעין התחדשות לכן נק' חנוכה. ולכן המצוה מבחין ולמטה מעשרה. והוא הארה המתגלה בתוך הזמן והטבע והוא בחי' תורה שבע"פ כמ"ש קבעום ועשאוהו. וכן בפורים נחיי קיימו למעלה מה שקיבלו למטה שהי' בהתעוררות התחתונים והוא לחזק ידינו בגלות שגם בתוך החושך בכח בנ"י לעורר הנסים ויצאו מן הכלל ללמד על הכלל כולו.

10. שער הכוונות ענין חנוכה דרוש א'

אבל הענין הוא על דרך שביארנו בדרוש ר"ח בענין ה"ט כי הנוקבא יש לה אז תוספות קדושה לפי שאז מקבלת הארותיה ע"י עצמה שלא ע"י בעלה. וכן הוא כאן. כי הנה בחול יעקב יונק הארתו וחלק הארה שלה מן הנצח ומן ההוד, ואח"כ נתן לה הארתה ונמשך מן ההוד על ידו. אבל עתה בחנוכה ופורים היא יונקת חלק הארותיה מן ההוד ע"י עצמה, שלא ע"י בעלה, ואינה טפילה אליו כימי החול. והנה ענין זה הוא תוספת קדושה אליה בזמנים אלו יותר מבחול.